

Суперечності виховного впливу мовного спілкування в контексті культури інформаційного суспільства

О.М.КУЛАКОВА

Національний фармацевтичний університет, м.Харків

Мова – це не просто засіб спілкування, вона є виразом та проявом культури. В межах однієї і тієї ж культури різниця між суб'єктами використання мови у різних людських спільнотах може бути такою глибокою, що здається, ніби то справа йде про різні мови. Складність і суперечливість впливу мови на виховання особистості полягає в тому, що мова є механізмом перетворення індивідуальної мовної особи у мовну особистість з її стійким характером ментальності, осмисленими формами культурного буття, регулюванням завдяки мові реальної поведінки особистості, яка під впливом мови орієнтована на певні цінності. Ці цінності за допомогою мови гармонізуються зі здійсненими чи перспективними ідеалами і нормами, а також з досягненнями багатовікової культури, що сформована в суспільстві. Особлива роль, таким чином, мови полягає в тому, що вона є основним способом існування, усвідомлення і розвитку культури особистості. Безпосереднім інструментом виховного впливу мови на особистість виступає її інформаційне поле, під яким розуміється саморегулююча система такого надбання і обміну знань про оточуючий світ, а також оціночних параметрів стосовно нього, яка дозволяє оцінити оточуючу дійсність і відповідно до цієї оцінки направляти і корегувати діяльність особистості.

При використанні виховного впливу інформаційного поля виникають два типи суперечностей культурологічного характеру. Перший пов'язаний з культурологічними інваріантами мовного спілкування, другий відбиває культурну складову «технології» мислення і спілкування, пов'язаного з цим. Вплив культурологічних інваріантів на виникнення суперечностей стосовно мовного впливу на виховання пов'язаний з тим, що інформаційне суспільство незрівнянно розширило можливості мовної комунікації представників різних культур і мов, у зв'язку з чим загострилася проблема адаптації до нових мовних середовищ. Взаємно незбагненні на перший погляд форми культури, представники яких розширили мовне спілкування, можуть бути зрозумілими, оскільки існує всезагальна основа людських можливостей, що дозволяє говорити про єдність людського роду і солідарність людей земної кулі. Роль виховання у вирішенні цієї суперечності полягає в перенесенні при мовному спілкуванні центру уваги із розуміння мов до розуміння культур, виразом яких ці мови є.

При розширенні в інформаційному суспільстві мовного простору, одночасно розширилися можливості фільтрації навколишньої реальності через людську свідомість за допомогою мови. Мається на увазі фільтрація не як форма якоїсь цензури, а те, що різні мови у своїй суті є різними світобаченнями і відповідно з цим формують і визначають зміст понять культури і відповідної поведінки. Вплив на світобачення за допомогою мови є однією з фундаментальних передумов виховного впливу мовного спілкування в інформаційному суспільстві. Культурологічна роль мови на виховний процес полягає також в тому, що мовне спілкування є одночасно шляхом саморозуміння. Але в інформаційному суспільстві саморозуміння часто підміняється зовнішньою інформацією. Шляхом нейтралізації цього явища є виховання гуманістичного підходу до мовного спілкування всупереч впливу формальної комунікації.

При розгляді культурологічного аспекту мислення в процесі мовного спілкування і його виховного впливу в інформаційному суспільстві слід виходити з того, що воно є суспільством нелінійного мислення. Нелінійність означає наявність розширених меж раціональності, оскільки багато процесів у світі є нестабільними і обмежені контуром нової раціональності, готовність до появи нового, при чому такого, що передбачити його неможливо. Становлення такого мислення передбачає виникнення нової його культури, формування якої для кожної мислячої особистості має фундаментальне виховне значення.